

N:o 31.

Ank. till Riksd. Kansli den 13 Febr. 1882, kl. 3 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, angående meddelande af bestämmelser om vården och förvaltningen af Stockholms stads allmänna begravningsplatser; Gifven Stockholms Slott den 9 Februari 1882.

Kongl. Maj:t vill, på grund af hvad till protokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag blifvit anfördt i anledning af ett utaf stadsfullmäktige i Stockholm medelst underdånig skrifvelse den 4 Juni 1880 Kongl. Maj:ts pröfning understäldt förslag till instruktion för en kyrkogårdsnämnd, härmed föreslå, det Riksdagen måtte medgifva, att med vården och förvaltningen af Stockholms stads allmänna begravningsplatser eller den del deraf, som kan varda af Kongl. Maj:t bestämd, må, utan hinder af hvad 2 § i den för Stockholm gällande kyrkostämmoförordning i detta afseende innehåller, förfaras på sätt Kongl. Maj:t kan finna skäligt att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med stadsfullmäktiges ofvanberörda förslag föreskrifva.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande Utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

C. G. Hammarskjöld.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott den 9 Februari 1882.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Grefve POSSE,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre
HOCHSCHILD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
Friherre VON OTTER,
TAUBE,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT och
THEMPTANDER.

Departementschefen Statsrådet Hammarskjöld föredrog härefter Öfverståthållareembetets underdåniga skrifvelse den 8 Oktober 1880, hvarmed öfverlemnats en af stadsfullmäktige i Stockholm gjord underdånig framställning om fastställande af nya bestämmelser rörande förvaltningen af hufvudstadens norra begravningsplats m. m.; med anledning hvaraf stadens territoriella försanlingar blifvit hörda och sig yttrat samt Stockholms stads konsistorium afgifvit infordradt underdånigt utlåtande; hvarefter stadsfullmäktiges beredningsutskott med en skrift i ärendet inkommit; och yttrade härvid Departementschefen:

»Den fråga, som härmed framlägges till Eders Kongl. Maj:ts pröfning, har påkallat en utredning ej mindre angående tillkomsten af den så kallade *nya kyrkogården* och de åtgärder för dess utvidgande, som tid efter annan vidtagits, än ock beträffande denna kyrkogårds *förvalt-*

ning, huruledes den uppkommit och på hvad sätt den erhållit sin nuvarande organisation.

Denna utredning, nu åberopad af stadsfullmäktige och i väsentliga delar grundad på upplysningar, hvilka blifvit samlade och framlagda uti ett år 1875 af ombud för hufvudstadens territoriella församlingar utarbetadt betänkande i ämnet, visar, hvad angår *den äldre eller ursprungliga begravningsplatsen* utanför norr tull, hurusom, jemlikt nådig skrifvelse till Öfverståthållaren den 18 Oktober 1815 i anledning af dennes framställning rörande de inom staden belägna kyrkogårdarnes otillräcklighet och behovet af en allmän begravningsplats för Stockholms församlingar, Kongl. Maj:t bifallit, att ett af Öfverståthållaren föreslaget område, utgörande 17 till 18 geometriska tunnland, af den till Karlbergs slotts egor hörande mark finge för nämnda ändamål upplåtas. Arbetet med den sålunda erhållna platsens ordnande, hvartill medel anskaffades genom frivilliga sammanskott i enlighet med en af Öfverståthållaren derom utfärdad kungörelse, besörjdes af Stockholms stads drätselkommission, som år 1823 annälde, att platsen då vore så färdig, att den kunde till begravingar upplåtas; hvarefter Kongl. Maj:t den 12 Maj 1824 medgaf, att denna begravningsplats för Stockholms stad finge invigas och användas, med föreskrift tillika om platsens afstängande från landsvägen medelst vallar och planterade alléer m. m. Sedan emellertid drätselkommissionen år 1826 hos Öfverståthållaren anmält, att, i anseende till brist på medel att utföra arbetet till slut, kommissionen ansåge sin befattnings dermed hafva upphört; men Storkyrkoförsamlingens kyrkoråd i underdånig skrifvelse samma år, å församlingens vägnar, anhållit, att kyrkogården måtte med det snaraste få till sitt af församlingens behof högt påkallade bruk invigas och begagnas, följde härpå Kongl. Maj:ts i skrifvelse till Öfverståthållaren den 4 Maj 1827 meddelade beslut, innefattande bifall dertill att den till begravningsplats för hufvudstadens församlingar upplåtna jordrymd, ehuru ännu icke till alla delar försatt i anbefaldt skick, finge för ändamålet invigas och af Storkyrkoförsamlingen, så snart ske kunde, begagnas; hvarförutom Kongl. Maj:t, på kyrkorådets äfven gjorda begäran, tillät, att till bestridande af kostnaderna för platsens försättande i påbudet skick medel finge insamlas genom årliga kollekt i hufvudstadens kyrkor, intill dess behovet i detta hänseende blefve uppfyllt. Invigningen egde rum den 9 Juni 1827, hvarvid den nya kyrkogården hade en vidd af 11½ tunnland. Sedermera hafva ock de öfriga territoriella församlingarna, i den mån deras enskilda kyrkogårdar befunnits otillräckliga, erhållit Kongl. Maj:ts medgifvande att för sina affidne begagna den nya kyrkogården mot vilkor att deltaga

i kostnaderna för dess underhåll och förskönande. Beslut härom äro meddelade först för Klara församling år 1835 och senast för Katarina församling år 1873. Under samma tid har ock kyrkogården efter hand utvidgats, för hvilket ändamål jemlikt särskilda Kongl. bref af den 20 December 1836, den 29 September 1854, den 20 Juli 1866 och den 3 Maj 1867 ytterligare områden till en areal af omkring 11 tunnland blifvit från Karlbergs kungsgård dels mot, dels utan årlig afgäld upplåtna och till kyrkogården utlagda.

Vidare och efter det Kongl. Maj:t redan den 15 Oktober 1858, med gillande af en utaf Öfverståthållarembetet gjord framställning om vidtagande af nödiga åtgärder på det att liks nedläggande i de inom Stockholms stad belägna kyrkogårdar måtte så snart ske kunde upphöra, anbefalt bemälda embete, bland annat, att gå i författning om upprättande af förslag till anskaffande af tillräckliga begravningsplatser och dermed till Kongl. Maj:t inkomma, samt förslag i sådant hänseende äfven afgifvits, hafva stadsfullmäktige, der frågan på grund af särskildt väckta förslag jemväl till behandling förekommit, den 12 April 1867 beslutit att, för anskaffande af erforderlig mark i ändamål att bereda en för hela hufvudstaden gemensam begravningsplats medelst utvidgning enligt uppgjord plan af nya kyrkogården utanför norr tull, dels inköpa omkring 48 tunnland jord från egendomen Öfra Frösunda och dels hos Kongl. Maj:t göra framställning derom, att den för begravningsplatsens utvidgning i öfrigt jemte tillhörande vägar erforderliga mark, i hvad den tillhörde Karlbergs och Haga kungsgårdar samt Solna kyrkoherde- och komministersboställen, måtte till Stockholms stad upplåtas. Efter vederbörandes hörande i anledning af berörda från stadsfullmäktige inkomna framställning, och sedan stadens territoriella församlingar förklarat sig ej hafva något att erinra deremot att, såsom föreslaget blifvit, för hufvudstadens alla församlingar anordnades en gemensam begravningsplats utanför stadens norra tull, har Eders Kongl. Maj:t ej allenast medelst beslut den 9 December 1870 på anförda grunder pröfvat skäligt stadsfullmäktiges framställning på det sätt bifalla, att för utvidgning af nya kyrkogården och i sammanhang dermed omläggning af den från dervarande kyrkogårdsförvaltareboställe förbi Solna kyrka till Bromma församling ledande väg skulle, på de villkor och i den ordning nådiga förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof stadgade, eller eljest kunde öfverenskommas, till Stockholms kommun för alltid upplåtas inom vissa beskrifna gränser belägna jordområden dels från Solna församlings kyrkoherde- och komministersboställen och dels från Solna församling; utan ock till Riksdagen 1871 aflåtit nådig

proposition derom att den mark, som, tillhörande Karlbergs och Haga kungsgårdars egor, inom ett bestämdt område erfordrades för den nya kyrkogårdens utvidgande och verkställande af de i sammanhang dermed ifrågakomna vägomläggningar, finge för all framtid från kungsgårdarne afsöndras och till Stockholms kommun för omförmälda ändamål upplåtas mot årlig afgäld och andra villkor. Denna proposition blef af Riksdagen bifallen. Expropriation och afsöndring af förenämnda särskilda jordområden egde derefter i stadgad ordning rum, hvarvid ersättningen i anledning af expropriationen blef genom nämndens beslut den 5 Juni 1872 bestämd till 73,178 kronor, samt den årliga afgälden för jordafsöndringarna från kungsgårdarne af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande medelst utslag den 14 Juni 1873 fastställdes till 13 kubikfot. 8 kannor spanmål till Karlbergs och 17 kubikfot 3 kannor spanmål till Haga kungsgård, att utgå medelst lösen i penningar efter länets markegångspris. Köpet af mark från Öfra Frösunda hade redan 1867 blifvit afslutadt mot en betingad köpeskilling af 48,000 kronor.

Ytterligare har genom nådig resolution den 31 December 1877 medgifvits, att för fullbordande af en väg invid begravningsplatsen mark finge från Solna kyrkoherde- och komministersboställen afsöndras och till Stockholms stad upplåtas mot skyldighet att till boställes innehafvare erlägga en årlig afgäld af 60 centner hårdvallshö för hvarje tunnland med lösen efter markegångspris.

Sedan genom drätselnämndens försorg en plan blifvit uppgjord till ordnande af den för begravningsplatsens utvidgning sålunda förvärfvade mark, har denna plan blifvit af stadsfullmäktige godkänd genom beslut den 28 Juni 1875, som vunnit Öfverståthållareembetets fastställelse, hvarefter arbetena med planens utförande, hvori ingått anordnande af en anhaltstation vid norra stambanan, alltjemt fortgått och numera lära blifvit bragta nära sitt slut.

Af nyssberörda mark hafva tid efter annan inom de sista tio åren särskilda områden blifvit af drätselnämnden till kyrkogårdsförvaltningen på dennas framställningar upplåtna för att med den äldre begravningsplatsen förenas.

Förestående redogörelse utvisar alltså, att all den mark, staden för ofvanberörda ändamål förvärfvat, öfvertagits och — i den mån densamma ej redan blifvit till kyrkogård ordnad och utlagd — fortfarande omhänderhafves af stadens drätselnämnd, hvilken jemväl förvaltar en, jemlikt Kongl. Maj:ts bref till Öfverståthållaren den 17 November 1808, till begravningsställe för aflidne arrestanter eller så kallade politilik afsedd

plats utanför Skanstull, som enligt kontrakt med egaren till Enskede blifvit för sådant ändamål upplåten.

Hvad åter beträffar *förvaltningen* af den till kyrkogård använda platsen utanför Norrtull, så inhemtas af den i detta hänseende lemnade utredning, hurusom år 1827 vid ett inför Stockholms magistrat hållet sammanträde med dem af hufvudstadens invånare, som enligt utfärdade subskriptionslistor sammanskjutit medel till den allmänna begravningsplatsens inredning, revisorer för granskning af drätselkommissionens redovisning för dessa medel blifvit utsedde med uppdrag tillika att utlåta sig dels i fråga derom, huruledes öfverskottet finge för subskribenternas räkning från stadskassan mottagas, och dels angående tjenligaste utvägen att skaffa ytterligare behöfliga medel för inredningens fullbordande samt åt hvilken denna inrednings slutliga verkställande kunde varda uppdragen. Revisorernas samma år afgifna yttrande innehöll, i afseende å begravningsplatsens styrelse, förslag derom att subskribenterna skulle utse en direktion af 4 eller 6 ledamöter, så framt ej kyrkoråden inom de församlingar, som komme att begagna begravningsplatsen, ville öfvertaga detta bestyr. Vid nytt sammanträde beslöto subskribenterna att med gillande af revisorernas plan för platsens ordnande öfverlemna handlingarna i ärendet till Storkyrkoförsamlingens kyrkoråd med anmodan att gå i författning om utarbetande af förslag till erforderliga reglementariska föreskrifter i afseende å nya kyrkogårdens ekonomiska förvaltning, vård och underhåll, med det syftemål att omsorgen härom komme att, under ordförande af pastor primarius, öfvertagas af nämnda församlings kyrkoråd jemte ledamöter af kyrkoråden inom öfriga församlingar, som deltog i nya kyrkogårdens begagnande, samt att, efter det förslag till förvaltningsreglemente sålunda blifvit uppgjordt, delgifva detsamma med de andra församlingarna och tillika erbjuda dessa att begagna begravningsplatsen mot uppfyllande af dermed förenade skyldigheter. Vid protokollets justering å ett följande sammanträde tillades den uttalade mening, att det blifvande reglementsförslaget jemväl borde meddelas subskribenterna till granskning och yttrandens afgifvande. Storkyrkoförsamlingens kyrkoråd beslöt i anledning häraf den 23 Juni 1827 att, intill dess andra församlingar komme att i begravningsplatsens begagnande deltaga, uppdraga förvaltningen deraf åt en komité af 8 personer, bland dem pastor primarius och en kyrkovärd såsom ständiga ledamöter; hvar efter ett reglemente blef af kyrkorådet och komitén fastställdt att tills vidare tjena till efterrättelse. Sedan Klara församling med år 1836 fått delaktighet i kyrkogården, tillkommo medlemmar af denna församling jemte dess kyrkoherde såsom ledamöter i komitén, och sedan år 1840

har komitén bestått af pastor primarius såsom ordförande samt fem för obestämd tid å sockenstämma valde ledamöter från hvardera af de nämnda två församlingarna. Komitén bär sedan år 1861 namn af »Förvaltningen för hufvudstadens norra begravningsplats».

Revisorer för årlig granskning af kyrkogårdskassans förvaltning äro numera två, en från hvardera af nyssbenämnda församlingar; men revisionsberättelsen meddelas samtliga territoriella församlingar, af hvilka dock blott Storkyrkoförsamlingen och Klara församling utlåta sig i fråga om décharge för förvaltningen.

Denna förvaltning omfattar för närvarande ej allenast hela det till liks jordande upplåtna området med derå befintliga byggnader och inventarier, utan äfven en under årens lopp, förnämligast genom försäljning af grafplatser, samlad fond, hvilken för närvarande lärer uppgå till omkring 400,000 kronor.

Till upplysning angående nuvarande förhållanden, som stå i samband med den föreliggande frågan, tjenar vidare ett af Öfverståthållareembetet den 21 Maj 1874 meddeladt beslut af anledning att förenämnda förvaltning för hufvudstadens norra begravningsplats — med afseende å det olämpliga deri att det åt staden nyförvärfvade vidsträckta begravningsområdet icke på en gång i dess helhet ordnades, utan endast styckevis tillades den äldre begravningsplatsen, äfvensom och ej minst deri att särskilda af hvarandra oberoende styrelser förvaltade hvar sin del af denna stadens gemensamma egendom — hemställt att, på det förvaltningens ställning till kommunalstyrelsen måtte blifva fullt klar, så att tvekan icke vidare egde rum, huruvida den ena eller den andra af dessa myndigheter hade att i afseende å den gemensamma begravningsplatsen förordna, Öfverståthållareembetet måtte vidtaga de på embetet beroende åtgärder, genom hvilka dessa frågor kunde vinna en tillfredsställande lösning. Uti sitt berörda beslut har Öfverståthållareembetet, efter drätselnämndens hörande, anfört: att ifrågavarande för utvidgning af hufvudstadens begravningsplats utanför Norrtull afsedda jordområden blifvit med kommunens till drätselnämndens disposition ställda medel inköpta eller eljest i första hand till nämnden öfverlemnade; att drätsel-nämnden, hvilken af stadens berörda tillgångar dittills bestridt de kostnader, som för dessa jordområdens ordnande till begravningsplats erfordrades, desto hellre måste med detta bestyr fortfara, som särskilda medel för ändamålet icke blifvit af hufvudstadens församlingar omedelbart anvisade; samt att följaktligen, innan jordområdena hunnit för sitt ändamål så fullständigt ordnas, att de kunde med gamla kyrkogården till gemensam begravningsplats förenas, någon förändring i den nuvarande

förvaltningen af den äldre kyrkogården och af de till utvidgning af densamma afsedda, men af drätselnämnden ännu icke till begravningsplats öfverlemnade delar af de nya jordstyckena icke kunde lämpligen ega rum, utan styrelsen deraf syntes böra, intill dess utvidgningen fullständigt blifvit tillvägabragt samt beslut fattats om förvaltningen af det hela, fortgå på sätt för närvarande skedde, eller så att den af församlingarna tillsatta kyrkogårdsförvaltningen hade styrelsen ej mindre öfver den ursprungliga och äldre kyrkogården, än ock, under de vilkor och förbehåll, drätselnämnden vid upplåtelsen fästat, öfver de delar af förberörda nya jordområden, som nämnden till kyrkogårdsförvaltningens disposition redan aflemnat eller under tiden ytterligare kunde komma att upplåta, men deremot drätselnämnden ensam hade bestyret med de nya jordområden, som nämnden icke till gamla kyrkogårdens utvidgande upplåtit; och hade i betraktande häraf Öfverståthållareembetet funnit förvaltningens i ännu gjorda framställning icke kunna föranleda till någon annan embetets åtgärd, än att drätselnämnden anmodats icke allenast att, så mycket möjligt vore, påskynda de arbeten och anordningar, som vore orforderliga för de nya jordområdenas försättande i det skick, att genom deras förenande med den gamla kyrkogården det länge insedda behovet af en tillräckligt rymlig och för öfrigt på ändamålsenligt sätt ordnad gemensam begravningsplats kunde för hufvudstaden blifva att tillgå, utan äfven att, sedan det på nämndens åtgärd beroende arbetet sålunda vore afslutadt, afgifva och till vederbörandes fastställelse öfverlemnade förslag rörande sammansättningen af den styrelse, som med förvaltningen af det hela borde taga befattning.

Sedan vidare Stockholms stads konsistorium, på hemställan af kyrkogårdsförvaltningen, till stadens territoriella församlingar hänskjutit frågan om en efter nu mera inträdda förhållanden lämpad förändring i styrelsen för den norra begravningsplatsen, och församlingarna i anledning häraf hvar för sig utsett ombud, hvilka efter ärendets utredande, på sätt redan är nämndt, afgifvit utlåtande och förslag, hvaröfver församlingarna å kyrkostämmor blifvit hörda; så blef, i anledning deraf att samtliga församlingar i vissa delar ej stannat i lika beslut, ärendets vidare behandling öfverlemnad till kyrkofullmäktige, hvilka efter omröstning den 19 Oktober 1875 förklarade sig anse, att den styrelse, som skulle hafva att vårda och förvalta stadens gemensamma, till jordande af dess affidne bestämda fastigheter jemte dertill hörande byggnader och öfrig egendom, borde bestå af nio ledamöter, utsedde åtta af kyrkofullmäktige och en af konsistorium, äfvensom att för granskning af styrelsens räkenskaper och förvaltning årligen borde af hvarje församling utses en revisor,

hwarefter frågan om ansvarsfrihet för förvaltningen skulle till församlingarnas pröfning öfverlemnas; och antogo kyrkofullmäktige i enlighet med dessa grunder uppgjorda förslag dels till instruktion för »Förvaltningen af Stockholms stads begravningsplatser» och dels till ändring i Kongl. förordningen den 20 November 1863 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm. Dessa förslag jemte kyrkofullmäktiges till Eders Kongl. Maj:t ställda ansökning om fastställelse derå blefvo af konsistorium med underdånig skrifvelse den 30 November 1875 till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnade; hvaremot stadsfullmäktige i sammanhang med häröfver infordradt yttrande för sin del till Eders Kongl. Maj:ts pröfning och med anhållan om nådig stadfästelse öfverlemnade en af dem antagen instruktion för »kyrkogårdsnämnden», enligt hvilken denna nämnd, som skulle ega att vårda och förvalta de Stockholms kommun tillhöriga kyrkogårdar och allt hvad dertill hörde äfvensom de grafkapell, som komme att i närheten af jernbanorna af kommunen uppföras, borde bestå af sju ledamöter, deraf stadsfullmäktige hade att välja fem samt konsistorium och helsovårdsnämnden inom sig hvar sin ledamot, äfvensom på stadsfullmäktige skulle ankomma att, efter det nämndens förvaltning och räkenskaper blifvit granskade af årligen utaf dem utsedde revisorer, afgöra, huruvida ansvarsfrihet för förvaltningen borde meddelas eller icke; och hemställde stadsfullmäktige tillika, att vården och förvaltningen af den äldre utanför Norrtull belägna kyrkogården äfven måtte få af kyrkogårdsnämnden öfvertagas.

I det sålunda till Eders Kongl. Maj:ts pröfning hänskjutna ärendet, deri äfven yttranden inhemtades af Öfverståthållareembetet, af »Förvaltningen af hufvudstadens norra begravningsplats» och af församlingarna, gafs den 28 November 1879 nådigt beslut, hvarigenom Eders Kongl. Maj:t förklarade: att, enär enligt 2 § i ofvanberörda förordning den 20 November 1863 förvaltningen af det till begravningsplats för hufvudstadens invånare använda område vore en församlingarnas angelägenhet, som dem tillkomme att å kyrkostämma i enlighet med de i samma förordning meddelade bestämmelser handlägga, kunde stadsfullmäktiges endast af *en* församling biträdda hemställa, att berörda förvaltning måtte uppdragas åt en hufvudsakligen af stadsfullmäktige utsedd styrelse, icke bifallas; och då, beträffande kyrkofullmäktiges förslag till organisation af begravningsplatsens förvaltning, detta förslag afsåge en ändring i ofvannämnda förordning, hvartill Eders Kongl. Maj:t, i betraktande af den väsentliga skiljaktighet i meningar, som vid ärendets behandling gjort sig gällande, ej mindre hos församlingarna än ock hos de myndigheter, hvilka i öfrigt egt att dermed taga befattning, ansåge

tillräcklig anledning icke förekomma, funne Eders Kongl. Maj:t jemväl kyrkofullmäktiges framställning icke böra föranleda någon vidare åtgärd.

Efter hvad sålunda förekommit hafva stadsfullmäktige å nyo förefaft frågan derom, huru den af staden till utvidgning af norra begravningsplatsen förvärfvade mark borde framdeles förvaltas, samt i detta hänseende den 4 Juni 1880 antagit ett nytt förslag till »instruktion för kyrkogårdsnämnden», hvilken instruktion, nu öfverlemnad till Eders Kongl. Maj:ts pröfning, är af följande innehåll:

§ 1. Kyrkogårdsnämnden vårdar och förvaltar de Stockholms kommun tillhöriga kyrkogårdar och allt hvad dertill hörer äfvensom de grafkapell, som i närheten af jernbanorna af kommunen uppföras.

§ 2. Kyrkogårdsnämnden utgöres af fyra af stadsfullmäktige samt fyra genom kyrkostämmorna i hufvudstadens territoriella församlingar för två år i sänder valde ledamöter. För ledamöterna utses jemväl suppleanter, nemligen fyra af stadsfullmäktige och fyra genom kyrkostämmorna.

§ 3. Hvar och en af hufvudstadens territoriella församlingar väljer å kyrkostämman två församlingens medlemmar att utse nämndens ledamöter och suppleanter. Dessa sålunda valda sexton personer sammanträda på Öfverståthållarens kallelser, och utse fyra ledamöter i nämnden och lika många suppleanter. De utsedde suppleanterna inträda i den ordning, de enligt röstetalet hafva.

§ 4. I nämnden föres ordet af Öfverståthållaren, när han tillstådes är, med rätt för honom att i öfverläggningarna, men ej i slutna deltaga. Genom val utser nämnden inom sig en vice ordförande för två år i sänder. Äro både Öfverståthållaren och vice ordföranden hindrade att bevista sammanträdet, utses ordförande för tillfället.

§ 5. Nämnden sammanträder på ordförandens kallelse så ofta omständigheterna dertill föranleda och minst en gång i månaden. Kallelse till sammanträde skall ock utfärdas, då Öfverståthållarembetet sådant äskar, äfvensom då minst tre ledamöter med uppgift om anledningen derom hos ordföranden anhålla. Ärende må icke företagas till afgörande, derest icke minst fyra ledamöter äro tillstådes.

§ 6. Vid val inom nämnden sker omröstningen med slutna sedlar, och lotten skiljer emellan dem, som erhållit lika antal röster. I öfrigt verkställes omröstning öppet; och blifver den mening gällande, hvarom de fleste sig förena. Äro rösterna på hvardera sidan lika, verkställes ny omröstning och med slutna sedlar, dervid före dessas öppnande en sedel afläggas för att, der rösterna ännu blifva lika, bestämma beslutet.

§ 7. Vid nämndens sammanträden föres protokoll, hvars rigtighet

granskas senast vid nästa sammankomst; egande nämnden att i ärenden, som fordra skyndsamhet, uppdraga åt en eller flere af sina ledamöter att verkställa denna granskning.

§ 8. Från stadens byggnadskontor och stadsingeniörskontor har nämnden att påräkna biträde i allt det, som till dessa kontors göromål hör. Hvilka tjänstebiträden nämnden i öfrigt skall hafva till sitt förfogande, bestämmes af stadsfullmäktige på nämndens förslag. Nämnden antager genom förordnande tills vidare eller på viss tid samt entledigar dessa senare tjänstebiträden.

§ 9. Frågor om tjänstebiträdens löneförmåner och om öfriga för bestridande af nämndens utgifter erforderliga medel pröfvas af stadsfullmäktige. För sådant ändamål skall nämnden hvarje år till stadsfullmäktige inkomma med utgifts- och inkomstförslag för det följande året.

§ 10. Plan för ordnande af kyrkogård eller del deraf pröfvas af stadsfullmäktige. De pris och öfriga villkor, som skola ligga till grund för upplåtelse af grafställan åt enskilda, skola jemväl af stadsfullmäktige bestämmas.

§ 11. Nämndens förvaltning och räkenskaper granskas för hvarje år af tre utaf stadsfullmäktige utsedde revisorer; skolande räkenskaperna för hvarje år vara färdiga att till revisorerne aflemnas inom utgången af Februari månad det följande året. Förekommer hos revisorerne anledning till anmärkning mot förvaltning eller räkenskaper, bör nämnden efter erhållen del af anmärkningen skyndsamligen till revisorerne afgifva utlåtande deröfver. Finnes det anmärkta förfarandet vara nöjaktigt förklaradt, förfaller anmärkningen; i annat fall ega revisorerne upptaga den i sin berättelse till stadsfullmäktige. På revisorerne hemställan afgöra stadsfullmäktige huruvida ansvarsfrihet för förvaltningen skall meddelas eller ej.»

Uti sin förevarande underdåniga framställning hafva stadsfullmäktige till en början anført och åberopat sina tillförene i ämnet yttrade åsigter och gjorda förklaranden, hvilka kortligen sammanfattade innebära: att frågan om en efter nutidens fordringar inrättad för hufvudstadens invånare gemensam begravningsplats, i afseende hvarå de regler borde tillämpas, som vetenskapen och erfarenheten ur den allmänna helsovårdens synpunkt uppställt, hufvudsakligen vore den verldsliga kommunens angelägenhet, hvilken således ej borde bedömas ur uteslutande statskyrklig synpunkt; att det emot en sådan uppfattning åberopade stadgandet i 2 § af Kongl. förordningen den 20 November 1863, enligt stadsfullmäktiges förmenande, ej kunde anses gifva kyrkostämman rätt att råda öfver andra begravningsplatser än sådana, hvilka vore kyrkan, d. v. s. församlingen

tillhöriga; *att* deremot, då Kongl. Maj:t medgifvit, att en för alla klasser af stadens befolkning afsedd begravningsplats bereddes genom utvidgning af kyrkogården utanför Norrtull, samt lemnat Stockholms af stadsfullmäktige representerade kommun tillåtelse att i vederbörlig ordning exproprierade en del af den därför behöfliga marken äfvensom med Riksdagens begifvande upplåtit en annan del från kronans mark, och samma kommun genom köp förvärfvat den återstående delen, måste kommunens sålunda förvärfvade egendom, så vida icke, på sätt kommunalförordningen för Stockholm anvisade, annorlunda blefve bestämdt, förvaltas af drätselnämnden, som följaktligen, derest ej särskild, i enlighet med kommunalförordningens 37 § tillkommen nämnd skulle, såsom nu blifvit ifrågasatt, öfvertaga denna förvaltning, borde fortfarande hafva bestyret dermed, lika väl som nämnden förvaltade kommunens utanför Skanstull belägna begravningsplats; *samt att* stadsfullmäktige icke kunde medgifva, att förvaltningen af den för Stockholms kommuns räkning förvärfvade kyrkogården utanför Norrtull öfverflyttades till någon annan eller annorlunda sammansatt nämnd än den, för hvilken stadsfullmäktige uppgjort och underställt Eders Kongl. Maj:t förslag till instruktion.

Vidare hafva stadsfullmäktige andragit, bland annat: *att* de nu, med ledning af Eders Kongl. Maj:ts beslut den 28 November 1879, sökt uppnå en sådan lösning af frågan, att den kunde hafva utsigt att vinna nådig fastställelse; *att* till stöd för fullmäktiges anhållan härom förekomme, hurusom — efter det stadsfullmäktige i Göteborg år 1863 för sin del beslutit att å stadens invånares vägnar öfvertaga vårderna och förvaltningen af de för stadens församlingar gemensamma begravningsplatserna derstädes med deraf följande rättigheter och förbindelser, i hvilket afseende tillförene uppkomna frågor handlagts å allmän rådstuga — Kongl. Maj:t genom beslut den 4 December 1863, enär den nya, för samtliga församlingarna gemensamma, kyrkogården blifvit inköpt af Göteborgs stad, som för densamma ännu häftade i skuld, för hvars gäldande stadens invånare iklädt sig ansvarighet, godkänt stadsfullmäktiges beslut i afseende å vårderna och förvaltningen af stadens begravningsplats; *samt att* den nu öfverlemnade instruktionen för en kyrkogårdsnämnd i Stockholm utgjorde ett förmedlingsförslag, som inrymde kyrkostämmorna rätt att genom medelbara val insätta fyra ledamöter och fyra suppleanter i nämnden och derigenom förlänade dessa stämmor så stort inflytande, som äfven från kyrklig sida borde finnas tillfredsställande, på samma gång förslaget häfdade den världsliga kommunens rätt att genom sina delegerade i nämnden och genom Öfverståhållaren, som deri skulle såsom ordförande deltaga, utöfva ett väsentligt inflytande på för-

valtningen af kommunens till alla dess medlemmars gagn förvärfvade egendom.

Jemte det stadsfullmäktige sålunda, med åberopande af 37 § i Stockholms kommunalförordning, understält Eders Kongl. Maj:ts pröfning ifrågasvarande instruktion, hafva fullmäktige tillika, då det icke kunde vara ändamålsenligt, att den äldre och den senare tillkomna begravningsplatsen stode under olika förvaltningar, äfven nu hemställt, huruvida ej Eders Kongl. Maj:t skulle finna skäligt tillåta, att vården och förvaltningen af den äldre utanför Norrtull befintliga kyrkogården, som funnits innan stadsfullmäktige förvärfvade mark till begravningsplats för hufvudstaden, finge öfvertagas af kyrkogårdsnämnden.

Denna framställning är af Öfverståthållareembetet så i ena som i andra afseendet biträdd och förordad, såsom grundad på giltiga skäl och äsyftande en ändamålsenlig anordning, hvarigenom äfven besparing i kostnaderna för kyrkogårdsförvaltningen kunde ernås.

Efter härå erhållen nådig remiss har Stockholms stads konsistorium infortrat och till Eders Kongl. Maj:t insänt yttranden af Stockholms territoriella församlingar, hvilka blifvit på kyrkostämmor den 21 Januari 1881 i ämnet hörda. Af dessa yttranden inhemtas, att endast två församlingar, nemligen Nikolai och Klara, efter omröstning vägrat att i alla delar godkänna den föreslagna instruktionen för en kyrkogårdsnämnd.

Nikolai församling har nemligen, med bifall till stadsfullmäktiges förslag och hemställan i öfrigt, såsom sin åsigt uttalat, dels att i instruktionens 1 § orden »de Stockholms kommun tillhöriga kyrkogårdar» borde utbytas mot »de för Stockholms stad gemensamma kyrkogårdar», samt att i slutet af samma § orden »af kommunen» borde utgå, dels ock att af de tre revisorer, som omförmälas i 11 §, en borde utses af de 16 församlingsmedlemmar, hvilka, enligt 3 §, af kyrkostämmorna i stadens territoriella församlingar erhållit uppdrag att å deras vägnar invälja fyra ledamöter i kyrkogårdsnämnden, äfvensom att revisorerens berättelse borde föredragas icke blott hos stadsfullmäktige, utan äfven hos nämnde af kyrkostämmorna utsedde församlingsmedlemmar, hvilka det lika med stadsfullmäktige skulle tillkomma att meddela eller vägra ansvarsfrihet för nämndens förvaltning och i det senare fallet öfverlemnå frågan till församlingarnas pröfning.

Klara församling har väl för sin del velat medgifva, att vården och förvaltningen af ifrågasvarande begravningsplatser, och således äfven af den äldre kyrkogården, i öfverensstämmelse med §§ 1—7 i stadsfullmäktiges förslag, uppdroges åt en kyrkogårdsnämnd, så sammansatt som der sägs, men tillika förklarat sig såsom vilkor för detta medgifvande

förutsätta, att öfriga paragrafer i förslaget ej vunno nådigt godkännande, utan i deras ställe stadganden meddelades af hufvudsakligen det innehåll: *att* afgifter och öfriga vilkor för upplåtelse af grafställen åt enskilde må bestämmas af nämnden, som med dessa afgifter samt derå redan uppkomna eller framdeles uppstående behållningar, äfvensom hvad församlingarna derutöfver kunna för ändamålet anslå, skulle hafva att bestrida de utgifter, som för nämndens verksamhet, antagna tjänstebiträdens aflönande samt begravningsplatsernas behöriga ordnande och vård äro erforderliga; *att* nämnden i öfrigt skulle hafva att ställa sig till efterrättelse den instruktion, Kongl. Maj:t, på nämndens förslag och efter stadsfullmäktiges och församlingarnas hörande, kunde finna godt fastställa; *att* nämndens förvaltning och räkenskaper skulle för hvarje år granskas af fem revisorer, af hvilka två utsåges af stadsfullmäktige, två af församlingarna i enahanda ordning, som i 3 § angående ledamöter i nämnden stadgas, och den femte af Öfverståthållaren; *samt att* revisorerna efter fullbordad granskning borde derom afgifva berättelse till så väl stadsfullmäktige som församlingarna, hvilka hvar för sig skulle ega att i den genom kommunallagarna föreskrifna ordning pröfva, huruvida ansvarsfrihet för förvaltningen borde meddelas eller ej.

Samtliga öfriga församlingar hafva så väl till alla delar godkänt den ifrågavarande instruktionen för en kyrkogårdsnämnd som ock biträdt stadsfullmäktiges hemställan angående den äldre utanför Norrtull belägna kyrkogårdens öfverlemnande till samma nämnds vård och förvaltning, hvarvid dock af Jakobs och Johannis församling tillagts det förbehåll, att något beslut härom icke finge anses fattadt i fråga om de penningemedel, som tillhöra sistnämnda kyrkogård.

I eget utlåtande har konsistorium, med vidhållande af sina förut i detta ämne yttrade åsigter, *dels* anmärkt, att stadsfullmäktiges förslag, äfven det nu framställda, stode i strid så väl med gällande kyrkostämmoförordnings uttryckliga föreskrift, enligt hvilken kyrkogårds vård och förvaltning vore en kyrklig församlingsangelägenhet, som ock med den grundsats, hvilken genomginge vårt lands borgerliga och kyrkliga lagstiftning, att nemligen det borgerliga och kyrkliga samfundet skola hafva hvarterdera sina begränsade områden, som ej böra öfverskridas, till följd hvaraf konsistorium, som äfven ur andra synpunkter hade åtskilliga betänkligheter mot förslaget, förklarar sig icke kunna tillstyrka dess fastställande i närvarande skick; *dels* ock anhallit, att samma förslag åtminstone ej måtte varda stadfästadt utan deri vidtagna ändringar i åtskilliga hänseenden, och att sålunda ej allenast rättighet för konsistorium att inom sig utse en ledamot i kyrkogårdsnämnden måtte uti instruktionen

inrymmas, utan ock de af Klara församling framställda yrkanden vinna nådigt afseende; och har konsistorium uppgjort förslag till sådan ändrad lydelse af vissa delar utaf instruktionen, som enligt konsistorii sistberörda anhållan vore erforderliga i afseende å nämndens sammansättning och befogenhet, räkenskapernas granskning m. m.

I den fråga om ordnandet af förvaltningen och vården af hufvudstadens gemensamma begravningsplatser, hvilken sålunda för andra gången, ehuru väl i ett icke oväsentligen förändradt skick, blifvit Eders Kongl. Maj:ts pröfning understäld, är jag visserligen af den mening, att äfven det nu af stadsfullmäktige framställda förslaget, hvarmed åsyftas att dela inflytandet å berörda vård och förvaltning mellan stadens kommunalstyrelse å ena sidan och kyrkoförsamlingarna å den andra, icke står i öfverensstämmelse hvarken med 2 § af Kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 November 1863, eller med den i den allmänna kyrkostämmoförordningen uttryckta grundsats, enligt hvilken detta ämne, på sätt Eders Kongl. Maj:t den 28 November 1879 förklarat, är att, så vidt det rör det till begravningsplatser använda område, betrakta såsom en församlingarnas angelägenhet, som dem tillkommer att i öfverensstämmelse med kyrkostämmoförordningens stadganden handlägga. Det sätt, hvarpå frågan om utvidgning af den för Stockholm gemensamma begravningsplatsen å norr under en lång följd af år blifvit behandlad, har emellertid gifvit ett visst stöd åt det af Stockholms stadsfullmäktige framställda anspråk att få deltaga uti förvaltningen af det område, som genom dem blifvit till utvidgning af begravningsplatsen förvärfvad. Förhållandet med den nu varande kyrkogården är åtminstone till en del ett annat. I hvad mån hinder må möta att utan församlingarnas medgifvande undandraga den nuvarande kyrkogården församlingarnas uteslutande vård, derom är jag ej beredd att nu yttra mig. Det ligger emellertid i sakens natur och är af alla, som i ämnet yttrat sig, erkänt, att det är högst önskvärdt det en och samma myndighet har närmaste vården öfver hela det till begravningsplats använda område. Om det nu å ena sidan icke finnes den ringaste anledning att antaga, att en af Stockholms stads församlingar utsedd styrelse skulle med förbiseende af gällande lagbestämmelser fullgöra sin uppgift i någon trångbröstad anda, hvarföre från denna synpunkt intet stöd kan hemtas för den föreslagna afvikelsen från gällande lag, så lemnar å den andra sidan äfven den af stadsfullmäktige föreslagna ordningen efter min uppfattning all önskvärd garanti för en

tillfredsställande förvaltning. Då härtill kommer, att till följd af nuvarande lagstiftnings beskaffenhet en Stockholms stads församlingars förvaltning af begravningsplatserna skulle blifva ganska svår att anordna, samt att alla i ärendet hörda församlingar, härutiinnan ense, instämt uti stadsfullmäktiges önskan, att de gemensamma begravningsplatserna måtte vårdas af en kyrkogårdsnämnd, så sammansatt, som stadsfullmäktige senast föreslagit, anser jag de betänkligheter, som förekommit mot förslaget att i detta fall afvika från en i lagstiftningen eljest häfdad grundsats, böra träda tillbaka för angelägenheten att bereda den länge omtvistade frågan en efter befintliga förhållanden lämpad lösning. Då emellertid den sålunda ifrågakommande afvikelsen från kommunallagsbestämmelser numera ej, emot 57 § Regeringsformen, må ega rum utan Riksdagens samtycke, hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t tacktes hos Riksdagen göra framställning om dess medgifvande dertill, att med vården och förvaltningen af Stockholms stads allmänna begravningsplatser eller den del deraf, som kan varda af Eders Kongl. Maj:t beständ, må, utan hinder af hvad 2 § i den för Stockholm gällande kyrkostämmoförordning i detta afseende innehåller, förfaras på sätt Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af stadsfullmäktige senast uppgjorda förslag föreskrifva.»

På tillstyrkan af Statsrådets öfrige ledamöter behagade Hans Maj:t Konungen härtill lemna nådigt bifall samt förordna, att i enlighet med ett af föredragande Departementschefen nu uppläst förslag nådig proposition i ämnet af den lydelse, bilagan vid detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo
C. A. Th. Ädelgren.